

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

“SOLIQLAR VA SUG'URTA ISHI” KAFEDRASI

Qo'lyozma huquqida

UDK: 336.2:330.101.542(575.1)

HAYDAROV SOHIBXON HORUN O'G'LI

**Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashda soliq ma'muriyatchiligini
samarali tashkil etish yo'llari**

**60410200 - “Soliqlar va soliqqa tortish”
mutaxassisligi bo'yicha**

**Magistr
akademik darajasini olish uchun yozilgan**

DISSERTATSIYA

Ilmiy rahbar:

PhD. Sh. Saipnazarov

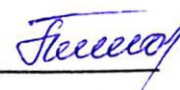
Toshkent-2023

Magistrlik dissertatsiya ishi “Soliqlar va sug`urta ishi” kafedrasida dastlabki himoyadan o'tgan.

_____ -sonli bayonnoma “ _____ ” _____ 2023-yil.

Kafedra mudiri: prof. Tuxliev

Ilmiy rahbar: PhD. Sh. SH. Saipnazarov

Talaba: Haydarov Sohixon Horun O'g'li

Dissertatsiya «Moliya va buxgalteriya hisobi» fakultetida 2023-yil « _____ »

_____ № _____ raqam bilan ro'yxatga olingan.

Dekan _____ A.U.Burxanov

ANNOTATSIYA

Davlat boshqaruvi tizimidagi soliq ma'murchiligi va uning O'zbekiston Respublikasida rivojlantirish dolzarb mavzulardan biridir. Shu bois tadqiqot davomida mavzu doirasida atroflicha izlanish olib bordik. Shuningdek mavzuga oid boshqa tadqiqot ishlari, mahalliy va xorijiy olimlar fikr mulohozalari, ilmiy maqolalari hamda mavzuga oid mahalliy meyoriy hujjatlarni o'rganib chiqilib, adabiyotlar sharhi tayyorladik. Ilmiy ishning amaliy ahamiyatini oshirish uchun, O'zbekiston Respublikasi soliq ma'murchiligi hamda Soliq qo'mitasi misolida tahlil qilindi va rivojlantirish xususiyatlari bo'yicha alohida izlanish olib borildi. Mavzuni tahlil qilish natijasida soliq ma'murchiligiga oid muammolar ham keraklicha o'rganilib shu bo'yicha o'z fikr va mulohazalarimizni berib o'tdik. Bundan tashqari xulosalar va takliflar ham yetarlicha berib kelgusi istiqboliy pragnoz holatlar ham keltirib o'tildi.

Kalit so'zlar: *Soliq ma'murchiligi, soliq tizimi, budjet soliq siyosati, fiskal siyosati, soliq va soliqqa tortish, soliq yuki, budjet tushumi, soliq majmuriyati.*

Summary

It is one of the priority issues of tax administration in the state management system and its development in the Republic of Uzbekistan. During this research, we conducted a comprehensive analysis of the surrounding area related to the subject matter. In addition, we have studied other research works related to the subject matter, opinions of local and foreign scholars, academic articles, local traditional documents related to the topic, and prepared a literature review. In order to increase the practical value of the scientific work, the tax administration of the Republic of Uzbekistan and in the case of the city of Tashkent was analyzed and a special study was conducted on the specifics of its development. As a result of the analysis of the topic, we also studied the problems related to the tax administration and gave our opinions and comments on this. In addition, the conclusions and suggestions were given, and future prospective forecasting situations were discussed.

Key words: *Tax administration, tax system, budget tax policy, fiscal policy, tax and taxation, tax burden, budget revenue, tax administration.*

MUNDARIJA

Annotatsiya.....	3
Mundarija.....	5
Keltirilgan jadvallar ro'yhati.....	7
Keltirilgan rasmlar ro'yhati.....	8
I Bob.Kirish.....	9
1.1 Dissertatsiya mavzusining asoslanishi va uning dolzarbligi.....	11
1.2 Tadqiqot maqsadi va vazifalari.....	12
1.3 Tadqiqotning asosiy muammolari va savollari.....	13
1.4 Tadqiqot obyekti va predmeti.....	13
1.5 Tadqiqot natijalarining ilmiy-nazariy va amaliy ahamiyati.....	14
1.6 Dissertatsiya tarkibining qisqacha tavsifi.....	14
II BOB. ADABIYOTLAR SHARHI.....	16
2.1 Kirish.....	16
2.2 Mavzuga oid ilmiy-nazariy qarashlar sharhi.....	16
2.3 Mavzuga oid maxalliy meyoriy-xuquqiy xujjatlar sharhi.....	23
2.4 Xulosa.....	30
III BOB.METODOLOGIYA.....	32
3.1 Tadqiqot dizayni.....	32
3.2 Ma'lumotlarni to'plash jarayoni.....	32
3.3 Tahlil uchun qo'llanilgan usullar.....	32
3.4 Tadqiqotni o'tkazish uchun zarur sharoitlar.....	34
3.5 Tadqiqot jarayonida kutilayotgan muammolar va ularning yechimi.....	34
3.6 Tadqiqotdan kutilayotgan ilmiy va amaliy natijalar.....	37
IV BOB. TAHLIL VA NATIJALAR.....	38
4.1 O'zbekiston soliq tizimida yirik soliq to'lovchilarni soliqqa tortish ma'murchiligining shakllanishi.....	38
4.2 Yirik soliq to'lovchilarning budjet-soliq tizimidagi fiskal xususiyatlari tahlili.....	51

4.3 Yirik soliq to'lovchilarga oid soliq ma'murchiligi va uning samaradorligi tahlili.....	65
4.4 Tahlillardan olingan natijalar sharhi.....	82
V BOB. XULOSA.....	85
5.1 Tadqiqot savoliga tegishli natijalarining qisqacha ifodasi.....	85
5.2 Tadqiqotning asosiy taklif va tavsiyalari.....	95
5.3 Tadqiqot cheklovlari va kelgusi tadqiqot uchun takliflar.....	98
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.....	100

I BOB.KIRISH

Jahonda rivojlanayotgan va o'tish davrini o'tkazayotgan mamlakatlar tajribas shuni ko'rsatdiki, yirik soliq to'lovchilarning qonunchilikka rioya etilishini nazorat qilish ma'lum xavflarni bartaraf etib, soliq qonunchiligini oshirish va soliq ma'murchiligini yanada samarali bo'lishini ta'minlaydi. "Pandemiya bilan ko'plab mamlakatlar soliq yig'ish eroziyasini boshdan kechirmoqda, bu iqtisodiy faoliyatning pasayishi va soliqqa rioya qilishning mumkin bo'lgan yomonlashuvini aks ettiradi. Aksariyat soliq ma'muriyatlari soliq to'lovchilar bilan deyarli yuzma-yuz aloqa o'rnatmasdan, masofadan ishlashga o'tishga majbur bo'ldi"¹. Bugungi kunda yirik soliq to'lovchi majburiyatlarini baholash, soliq ma'muriyatchiligining asosiy funksiyalariga yangi axborotlashtirilgan tizimlarni takomillashtirishni taqozo qilmoqda.

Jahon amaliyotida yirik soliq to'lovchilarning soliq ma'murchiligini takomillashtirish bo'yicha qator ilmiy tadqiqot ishlari amalga oshirilmoqda. Xususan, yirik soliq to'lovchilar faoliyatining samaradorligini o'lchash uchun ko'rsatkichlarini aniqlash, yirik soliq to'lovchilarga audit va soliq nazoratini qo'llab-quvvatlash majburiyatini to'liq bajarish, nazorat funksiyalarini tarmoqlar bo'yicha tuzilmalash, qoidalarga birgalikda rioya qilish tamoyilini amalga oshirish, soliq to'lashdan bo'yin tovlashni to'xtatishning samarali mexanizmini ishlab chiqish kabi masalalarning dolzarbligi ularning yetarlicha nazariy va normativ jihatdan o'rganilmaganligi va zamonaviy iqtisodiy sharoitda yuqori amaliy ahamiyati bu boradagi tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishlaridan hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida soliq va boshqa majburiy to'lovlar yig'iluvchanligining zarur darajasini ta'minlash, yirik soliq to'lovchilar faoliyatini tashkil etish, soliq to'lovchilarning soliq ma'muriyatchiligini amalga oshirish hamda soliq majburiyatlarini bajarish bo'yicha o'zaro hamkorlik asosida servis-texnik xizmat ko'rsatilishini tubdan takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

¹ IMF Working Paper, Fiscal Affairs Department, Raising Tax Revenue: How to Get More from Tax Administrations? Prepared by Eui Soon Chang, Elizabeth Gavin, Nikolay Gueorguiev, and Jiro Honda. Authorized for distribution by Nikolay Gueorguiev and Katherine Baer. July 2020.